

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ГІБРИДНИХ СТАД М'ЯСНОЇ ХУДОБИ

**В. І. Вороненко, канд. с.-г. наук,
Л. О. Омельченко, канд. біол. наук**

Інститут тваринництва степових районів імені М.Ф. Іванова
«Асканія-Нова» - Національний науковий селекційно-генетичний
центр з вівчарства

Викладено основні методичні прийоми створення гібридних стад м'ясної худоби з використанням генотипів південної м'ясної породи. Наведено продуктивність гібридних стад, яка характеризується високою живою масою, молочністю та відтворною здатністю корів, інтенсивністю та енергією росту молодняку. Доведено селекційну, господарську доцільність та економічну ефективність використання генотипів південної м'ясної породи при створенні гібридних стад м'ясної худоби в степовій зоні України.

Ключові слова: гібридизація, гібридні стада, генотип, гібриди, мінливість, успадкування, продуктивність.

Створення галузі м'ясного скотарства – один із головних напрямків розвитку агропромислового комплексу для забезпечення виробництва м'яса та м'ясопродуктів. У Росії та інших країнах ця проблема зведена до рівня державних пріоритетів не лише економічного, а й політичного значення, оскільки її вирішення забезпечує продовольчу безпеку держави [10].

У південному регіоні м'ясне скотарство можна розвивати за двома напрямками:

- розведення худоби таврійського типу південної м'ясної породи та інших м'ясних порід і відгодівля бугайців для отримання яловичини;

- створення стад гібридної худоби на основі схрещування корів і телиць червоної степової породи та інших порід молочної худоби з бугаями м'ясних порід (абердин-ангус, герефорд, шортгорн, шароле та ін.) та гібридизації з представниками дикої фауни (бізон, бантенг, буйвол, як), а також зебу [1-5, 8].

Вітчизняний та зарубіжний досвід ведення м'ясного скотарства

[5, 6, 7, 8, 9] свідчать про те, що для успішного розвитку цієї галузі необхідно мати спеціалізовані породи і типи м'ясної худоби, добре пристосовані до природно-кліматичних умов регіону, сучасні маловитратні та енергоощадні технології, сталу кормову базу.

Степова зона України – це зона з різко континентальним кліматом, спекотним сухим літом, низьким рівнем опадів (365 - 400 мм на рік). Такі специфічні кліматичні умови сформували нестабільну кормову базу. Тому розведення в цій зоні м'ясної худоби інтенсивних зарубіжних (шортгорн, герефорд, шароле, абердин-ангус, кіан та ін.) та деяких вітчизняних м'ясних порід (українська м'ясна, поліська, волинська) є недоцільним, оскільки в жорстких умовах степу тварини інтенсивних порід не можуть реалізувати свій генетичний потенціал.

В інституті тваринництва «Асканія-Нова» методом відтворного схрещування червоної степової породи з бугаями кращого світового генофонду (шортгорн, санта-гертруда) та міжвидової гібридизації двота трипородних помісей з кубинським зебу створено новий тип зебувидної худоби – південна м'ясна порода з двома внутрішньопородними типами таврійським та причорноморським, яка апробована у 2008 р. (наказ Мінагрополітики України та УААН №26/03 від 16 січня 2009 р. «Про затвердження південної м'ясної породи великої рогатої худоби та її внутрішньопородних селекційних формуваль») [1].

Порода характеризується високою продуктивністю, стійкістю до захворювань та екстремальних екологічних умов степової зони, здатністю споживати велику кількість грубих кормів і за мінімального споживання концентратів (18-20% поживності раціону) давати високі прирости живої маси (1000 г і більше).

Важливою особливістю південної м'ясної породи є висока відтворна здатність самців та самок, в той час, як при гібридизації червоної степової породи з бантенгом, бізоном та яком гібридні самці безплідні [3, 4]. У гібридних самців I покоління сперматогенез припиняється на стадії сперматоцитів I порядку. У самців II покоління сперматогенез завершується утворенням спермій, які в більшості своїй мають патологічні зміни і кількість їх незначна. Основна кількість статевих клітин гібридних самців I-II покоління припиняє розвиток на стадії сперматоцитів I-II порядку [4]. На основі викладених матеріалів доведено, що використання самців, отриманих при гібридизації червоної степової породи з бугаями бантенга, бізона, яка для створення стад м'ясної худоби є неможливим через їх безпліддя і недоцільним через невисокий рівень гетерозису (+14,4% до червоної степової породи за середньодобовими приростами живої маси) [4]. Тому для створення гібридних стад м'ясної худоби в степовій зоні були використані бугаї та сперма бугаїв таврійського

типу південної м'ясної породи.

Мета роботи – створення високопродуктивних гібридних стад м'ясної худоби на основі використання генотипів південної м'ясної породи для розведення і виробництва яловичини в степовій зоні України.

Матеріал та методика. Досліди щодо створення стад гібридної худоби проводилися у 2006-2010 рр. в АТОВ «Сімферопольське» Сімферопольського р-ну АР Крим та ТОВ «ФОТА» Амвросіївського р-ну Донецької обл.

Материнською основою гібридних стад були низькопродуктивні телиці і корови червоної степової та української червоної молочної порід, які використовувалися для гібридизації з бугаями таврійського типу південної м'ясної породи.

Створення гібридних стад проводилося у відповідності з методикою М.Ф. Іванова [12], згідно з якою були визначені цілі гібридизації та розроблені цільові стандарти (табл. 1).

Для створення гібридних стад використовувалися бугаї з високою інтенсивністю та енергією росту, оцінені за власною продуктивністю з індексом $A \geq 100,1-111,8$, класу еліта та еліта-рекорд, а також сперма бугаїв, оцінених за якістю потомства і визнаних «поліпшувачами» з індексом $B \geq 101,1$. Розроблена та реалізована схема схрещування, яка передбачає отримання генотипів із сумарною «часткою» спадковості зебу і породи санта-гертруда 85-90% у потомків III-IV покоління та розведення їх «в собі», а також система відбору тварин для формування селекційних стад, в основу якої покладено наступні принципи:

- продуктивність, виражена в обох статях, як в типі м'ясної худоби;

- висока успадковуваність м'ясної продуктивності;

- підвищення середньої якості поголів'я гібридних стад шляхом жорсткої браковки малопродуктивних та нетипових особин;

- тотожність фенотипової селекції на всіх етапах онтогенезу, підвищення її рівня в залежності від віку тварин.

Відтворення стада проводилося згідно з планами закріплення шляхом природного парування, а також методом штучного осіменіння (АТОВ «Сімферопольське» АР Крим).

У зимово-стійловий період тварини утримувалися на вигульно-кормових майданчиках, в негоду (заметілі, дощі, ожеледь) – в приміщеннях на глибокій підстилці. В приміщеннях вигорювалась частина площі (1/3-1/4), де проводилися отелення корів.

З ранньої весни (кінець березня – початок квітня) до пізньої осені (листопад – початок грудня) всі тварини знаходилися на пасовищах:

передгірських та гірських у Криму, природних степових в Донецькій обл., де молодняк дорощувався та відгодовувався методом нагулу. Вночі стада тварин на пасовищі утримувалися в загонах, вигорожених електропастухом. При утриманні на пасовищах тварини не отримували ніякої підгодівлі.

В зимово-стійловий період за сприятливої погоди тварини випасалися на ближніх до приміщень пасовищах, отримували підгодівлю соломною ячною та сіном, а в негоду годівля проводилася повністю кормами зі сховищ: сіно, солома, 0,5 кг концкормів на корову. В годівниці корів завжди закладаються сольові брикети.

При створенні гібридних стад вивчалися інтенсивність та енергія росту молодняку шляхом зважування при народженні, 7 міс., 12 міс., 15 міс., 18 міс. та обчислення середньодобових приростів живої маси; вік досягнення парувальних кондицій у телиць.

У корів вивчалася відтворна здатність: легкість отелень, вихід телят на 100 корів, молочність (жива маса теляти у віці 210 днів), збереження молодняку у підсосний період.

Результати досліджень. Внаслідок реалізації схеми виведення і принципів добору та підбору створено стада гібридної худоби в АТОВ «Сімферопольське» Сімферопольського р-ну АР Крим та ТОВ «ФОТА» Амвросіївського р-ну Донецької області.

Матеріали, наведені в таблиці 1, свідчать про те, що гібридні тварини III покоління південна м'ясна х червона степова за інтенсивністю, енергією росту та відтворними якостями майже не поступаються поліпшуючій породі.

Гібридні тварини I покоління в структурі генотипу мають 50% спадковості південної м'ясної породи, II-75%, III-87,5%. Оскільки в популяції таврійського типу є два підтипи (низькокровний та висококровний за «часткою» спадковості зебу), гібридні тварини успадковують цю генетичну диференціацію. Тому гібриди I покоління в структурі генотипу мають сумарну «частку» спадковості зебу та санта-гертруда – 47,5%, в т.ч. «частка» спадковості зебу становить $31,25 \pm 1,12\%$, II покоління – 64,26-71,0%, III покоління – 80,0-82,5% (табл. 2).

За екстер'єром та конституцією вони близькі до південної м'ясної породи і успадкували особливості, характерні для зебу та зебувидної худоби.

Голова довга, легка і суха, профіль прямий або злегка опуклий, лоб короткий, потиличний гребінь опуклий. Вушні раковини великі, добре розвинені, направлені вперед і звисають.

Таблиця 1. Цільовий стандарт та фактична продуктивність тварин гібридних стад

Показник	Цільовий стандарт	Фактична продуктивність	
		ТОВ «ФОТА»	АТОВ «Сімферопольське»
Жива маса тварин, у віці, кг			
дорослих бугаїв	850-900	790-930	780-890
корів ст. 5 років	500-550	546-600	575-600
корів I отел.	450-460	463-490	495-521
корів II отел.	480-500	495-510	510-542
телят при народженні	20-25	20-25	19-26
Бугайців у 7 міс.	210-220	200-270	235-260
12 міс.	300-350	290-360	285-370
15 міс.	380-400	355-420	400-510
18 міс.	450-470	445-510	505-540
Телиць у 7 міс.	180-210	185-240	200-215
12 міс.	270-290	260-300	270-310
15 міс.	310-320	315-340	330-370
18 міс.	350-370	350-380	380-400
Енергія росту у підсосний період, г	900-1000	904-1100	930-1028
Енергія росту на дорощуванні і нагулі, г			
бугайці	850-1000	970-1090	1100-1130
телички	740-850	810-945	708-920
Забійний вихід, %	58-60	58,5-60	58,5-60
Вихід телят на 100 корів, %	82-88	84-88,8	79-87,3
Легкість отелень, бали	4,5-5,0	5,0	5,0

Гібридні тварини, особливо бугаї, мають розвинений горб, який є одним з адаптативних механізмів існування тварин в екстремальних умовах, особливо в посушливих та жарких зонах. У них добре розвинені шкірні брижі в ділянці підгрудка, препуцію (у самців) та пуповини (у самиць). Крижі довгі, звислі, що є характерною особливістю зебу та зебувидної худоби. Ратиці та шкіра кінцівок міцні.

Таблиця 2. Структура генотипу гібридної худоби

Покоління	n	частка спадковості порід, %			
		південна м'ясна	в т.ч.		
			зебу M±m	санта-гертруда M±m	ЧС, АЗТ M±m
I (F ₁)	126	50	31,25±1,12	16,25±0,98	52,5±3,07
II (F ₂)	38	75	53,9±1,47	17,1±0,44	29,0±1,04
II (F ₂)	22	75	21,9±1,01	42,4±1,09	35,7±0,48
III (F ₃)	35	87,5	62,32±0,99	20,25±0,87	17,43±0,58
III (F ₃)	20	87,5	19,54±1,12	60,45±1,22	20,01±0,76

Гібридні тварини успадкували стійкість до захворювань, високих (+35-40°C і вище) та низьких (до -30°C) температур, здатність добре споживати грубі та пасовищні корми.

Жива маса корів – одна з головних селекційних ознак при створенні генотипів худоби м'ясної продуктивності. Ступінь виявлення цієї ознаки у гібридних тварин неоднаковий внаслідок різних генетичних можливостей, а також внаслідок складної взаємодії факторів в системі генотип-середовище. Це принципове положення враховувалося при розробці цільового стандарту і на всіх етапах створення гібридних стад (табл. 3). Аналіз матеріалів таблиці 3 свідчить про те, що за живою масою гібридні корови в 4, 5 років і старше достовірно перевищують цільовий стандарт і близькі до стандарту південної м'ясної породи. Рекордні показники живої маси зареєстровані у повновікових гібридних корів: Вірна 5025 – 780 кг, Дунайка 5029 – 720 кг, Лента 5094 – 710 кг, Піона 5099 – 650 кг, Волга 5106 – 670 кг, Арія 5014 – 645 кг.

Молочність гібридних корів наводиться в таблиці 6, матеріали якої свідчать про високий рівень ознаки, який відповідає стандартам класів еліта-рекорд, еліта та 1 класу для південної м'ясної породи і забезпечує високу енергію росту молодняку в підсосний період.

Інтенсивність відтворення у м'ясному скотарстві справляє великий вплив на економіку виробництва м'яса. Зниження виходу молодняку веде до підвищення його собівартості, оскільки всі витрати на утримання маточного поголів'я, в тому числі корів, що залишилися яловими, а також на бугаїв, відносять на вартість телят.

Тому при створенні гібридних стад м'ясної худоби значну увагу приділяли відтворній здатності корів.

Тривала селекційно-племінна робота, жорсткий добір та підбір зумовили високу відтворну здатність корів таврійського типу південної м'ясної породи [1].

Таблиця 3. Жива маса корів гібридних стад (F₃)

Показник	Рівень ознак					± до стандарту	
	n	M	m	σ	Cv	кг	%
ТОВ «ФОТА»							
Жива маса в 3 р.	176	463	10,48	139,0	30,00	+13	+2,88
4 р.	112	495	5,77	61,0	12,33	+15	+3,12 ^{xx}
5 р. і ст.	100	546	6,79	67,9	12,43	+46	+9,20 ^{xxx}
АТОВ «Сімферопольське»							
Жива маса в 3 р.	96	495	9,58	93,8	18,90	+15	+3,33
4 р.	78	542	9,12	80,5	14,80	+42	+8,40 ^{xxx}
5 р. і ст.	71	575	8,47	71,4	12,41	+75	+15,00 ^{xxx}

При створенні гібридних стад м'ясної худоби ми прагнули до високого рівня успадкування цієї ознаки у гібридних корів. Основними вимогами до відтворних здатностей корів були: легкість отелень (не нижче 4,5 балів), вихід телят на 100 корів і нетелів (не нижче 80%), вік першого отелення (не вище 36 міс.), тривалість сервіс-періоду не більше 95-100 днів (табл. 4).

Аналіз матеріалів таблиці 4 доводить, що за відтворними якостями гібридні телиці близькі до чистопородних тварин південної м'ясної породи. Вік першого отелення у них становить 34,5±0,19 – 34,8±1,36 міс. проти 33,5±0,68 міс. у чистопородних телиць південної м'ясної породи. Коефіцієнт мінливості ознаки становить 19,6-23,4%, що свідчить про суттєвий вплив паратипових факторів на рівень ознаки, а також про наявність спадкової мінливості для подальшого її удосконалення.

Тривалість сервіс-періоду становить 75,4±5,46 – 84,7±8,27 днів, що дозволяє практично від кожної корови щороку отримувати теля, оскільки при такій тривалості сервіс-періоду тривалість міжотельного періоду знаходиться в межах 365-374 днів.

Гібридні корови мають легкі отелення, перебіг яких не потребує акушерської допомоги, і лише 3-5% корів, здебільшого первісткам, надавалася незначна акушерська допомога (виправлення положення голівки, передніх кінцівок плоду, стимуляція пологової діяльності).

Відтворні якості гібридних тварин забезпечують отримання 80,6-92,0 телят на 100 корів.

Гібридні тварини мають високу інтенсивність та енергію росту молодняку у порівнянні з ровесниками червоної степової породи (табл. 5). При утриманні на степових, передгірських та гірських пасовищах без підгодівлі концкормами гібридні тварини в усі вікові періоди достовірно перевищували чистопородних ровесників за живою масою: бугайці у 210-денному віці на 5,1- 13,3%, 12 міс. – 18,7-24,3% ($P<0,001$), 15 міс. – 18,2-24,2% ($P<0,001$), 18 міс. – 23,1-33,4% ($P<0,001$), у теличок відповідно – 6,7%, 7,1-18,5% ($P<0,01-0,001$), 14,6-20% ($P<0,001$), 23,3-25,7% ($P<0,001$).

Таблиця 4. Відтворна здатність корів і телиць гібридних стад

Господарство	Рік	Спаровано корів і телиць, гол.	Отримано телят, гол.	Вихід телят, %	Легкість отелень, бали $M\pm m$	Вік першого отелення, міс. $M\pm m$	Тривалість сервіс-періоду, дн. $M\pm m$
АТОВ «Сімферопольське»	2006	62	50	80,6	4,62±0,33	34,3±1,26	78,4±6,43
	2007	68	59	86,7	4,71±0,23	34,6±0,48	84,7±8,27
Усього за 2006-2007 рр.		130	109	83,8	4,69±0,19	34,52±0,19	81,8±7,36
ТОВ «ФОТА»	2007	66	21	32,0	4,87±0,12	-	-
	2008	112	101	90,2	4,77±0,21	34,9±1,33	75,4±5,46
	2009	142	123	86,6	4,89±0,30	33,8±2,26	80,7±7,42
	2010	151	139	92,0	4,87±0,40	35,1±1,03	77,4±8,21
Усього за 2007-2010 рр.		471	384	81,5	4,81±0,21	34,8±1,36	78,4±7,28

Аналогічні результати одержані за енергією росту гібридного молодняку. У 210 - денному віці енергія росту бугайців перевищує рівень ознаки чистопородного молодняку червоної степової породи на 7,1-19% ($P<0,01$), 12 міс. – 42,8-43,6% ($P<0,001$), 15 міс. – 7,4-28,6% ($P<0,001$), 18 міс. – 71,6-123,8% ($P<0,001$). У гібридних теличок перевищення енергії росту становить у 210 - денному віці 13,8%

($P < 0,001$), 12 міс. – 34,6-46,6% ($P < 0,001$), 15 міс. – 29,6-55,3% ($P < 0,001$), 18 міс. – 80-110,5% ($P < 0,001$).

Найвищі показники енергії росту у гібридних бугайців установлені у віці 7-12 міс. (1040-1046 г) та 12-15 міс. (811-938 г), що відповідає стандартам південної м'ясної породи. Після 15 місяців гібридні бугайці зберігають високу енергію росту, яка в 2,23 рази перевищує енергію росту чистопородних бугайців червоної степової породи.

Особливо слід відмітити результати щодо інтенсивності та енергії росту телят у 2010 р., який для зони Донецького кряжу характеризується високим рівнем опадів (+162% до норми). Такий режим зволоження зумовив високу продуктивність природних пасовищ і високу енергію росту гібридного молодняка. Середньодобові прирости живої маси на підсосі становили ($n=75$) $1273 \pm 8,5$ г, а на дорощуванні та нагулі - $1201 \pm 4,4$ г ($n=112$).

Аналіз матеріалів таблиці 5 свідчить про те, що гібридні телиці досягають парувальних кондицій у віці 15-18 міс. ($361 \pm 7,7$ - $407 \pm 5,1$ кг), що відповідає стандартам південної м'ясної породи і має важливе значення у відтворенні і формуванні стад м'ясної гібридної худоби.

Отримані результати свідчать про значний вплив генотипів таврійського типу південної м'ясної породи на формування м'ясної продуктивності у гібридних тварин.

Отже, на основі використання бугаїв-плідників таврійського типу південної м'ясної породи та низькопродуктивних корів молочних порід (переважно червоної степової та української червоної молочної порід) в АТОВ «Сімферопольське» АР Крим та ТОВ «ФОТА» Амвросіївського району Донецької області створені гібридні стада м'ясної худоби. За структурою генотипу, екстер'єром та рівнем продуктивності гібридні тварини в II та III поколіннях близькі до тварин поліпшуючої породи. Проведені дослідження довели високу ефективність використання бугаїв таврійського типу південної м'ясної породи для створення високопродуктивних гібридних стад м'ясної худоби. Одержані результати щодо відтворювальних, відгодівельних та м'ясних якостей тварин гібридних стад свідчать про їх близькі значення до відповідних ознак поліпшуючої породи (класу еліта та еліта-рекорд бонітувального стандарту).

Отже, плідники створеної та апробованої в 2008 р. південної м'ясної породи можуть використовуватися як високоцінний імпортозамінюючий матеріал для створення гібридних стад м'ясної худоби, а також для створення нових порід і типів м'ясної худоби.

Таблиця 5. Жива маса та енергія росту гібридного молодняку

Вік тварин	Бугайці			Телички		
	n	жива маса, кг, M±m	енергія росту, г, M±m	n	жива маса, кг, M±m	енергія росту, г, M±m
1	2	3	4	5	6	7
АТОВ «Сімферопольське»						
При народженні	75	25,8±1,2	-	84	23,3±1,03	-
Cv		40,28			39,6	
210 дн.	70	205±7,28	857±29,1	84	190±6,28	830±26,3
Cv		29,7	28,4		30,3	29,0
12 міс.	52	361±8,39 ^{xxx}	1040±29,1 ^{xxx}	80	300±6,8 ^{xxx}	733±21,4 ^{xxx}
Cv		16,7	20,17		20,2	26,1
15 міс.	28	440±8,7 ^{xxx}	811±27,3 ^{xxx}	77	361±7,7 ^{xxx}	677±20,9 ^{xxx}
Cv		10,46	17,81		19,3	32,3
18 міс.	8	505±9,8 ^{xxx}	722±27,6 ^{xxx}	70	415±3,8 ^{xxx}	600±22,8 ^{xxx}
Cv		5,5	10,8		7,6	31,7
ТОВ «ФОТА»						
При народженні	172	21,4±0,9	-	212	20,9±0,8	-
Cv		55,1			55,7	
210 дн.	170	221±3,25 ^{xx}	952±24,8 ^{xxx}	197	170±2,12	714±18,1
Cv		19,1	33,9		17,5	35,5
12 міс.	150	378±4,0 ^{xxx}	1046±30,8 ^{xxx}	190	271±3,8 ^{xx}	673±15,8 ^{xxx}
Cv		12,95	46,0		19,3	32,3
15 міс.	110	462±7,15	971±27,1 ^{xxx}	188	344±3,4 ^{xxx}	811±20,1 ^{xxx}
Cv		16,22	30,4		13,5	33,9
18 міс.	27	547±7,0	944±21,0 ^{xxx}	177	407±5,1 ^{xxx}	701±12,3 ^{xxx}
Cv		6,6	26,3		16,6	23,3

1	2	3	4	5	6	7
Червона степова порода						
При народженні	46	25,4± 2,08	-	51	23,9± 0,46	-
Cv		55,5			13,8	
210 дн.	36	195± 9,46	800± 41,6	49	178± 6,88	729± 47,21
Cv		29,1	31,2		27,0	45,3
12 міс.	30	304± 7,21	728± 44,2	47	253± 4,2	500± 30,1
Cv		12,9	33,2		11,4	41,2
15 міс.	8	372± 8,0	755± 55,1	44	300± 3,9	522± 33,0
Cv		6,1	20,6		8,6	41,9
18 міс.	4	410± 5,9	422± 47,9	39	330± 5,2	333± 37,2
Cv		2,9	22,7		9,7	69,7

Переваги використання бугаїв таврійського типу південної м'ясної породи перед імпортованими полягають у наступному:

1. Високий рівень адаптації до екологічних умов зони, систем кормовиробництва та хімічного складу кормів польового кормовиробництва і природних пасовищ, внаслідок чого у тварин відсутній період акліматизації та адаптації.

2. Низька матеріало- та енергоємність технології розведення, вирощування та відгодівлі тварин. У зв'язку з високою стійкістю до високих (+35-40°C) та низьких (до -30°C) температур тварини не потребують капітальних приміщень та енергомисткого обладнання. Тварини можуть утримуватися на пасовищах протягом 280-300 днів. Витрати на утримання і розведення тварин в 12-15 разів нижчі, ніж в молочному скотарстві.

3. Отримання високих приростів живої маси при максимальному використанні грубих, соковитих, пасовищних кормів та мінімальному використанні концентрованих кормів (18-20% поживності раціону).

4. Високі значення коефіцієнта успадкування кількісних ознак продуктивності (h^2): молочності корів – 0,576-0,605; живої маси в 210 днів – 0,536, 12 міс. – 0,671, 15 міс. – 0,683, 18 міс. – 0,705; енергії росту в 7-12 міс. – 0,502; 7-15 міс. – 0,601; оплати корму – 0,448.

5. Стійкість тварин породи до найбільш небезпечних зоонозних захворювань, що наносять збитки тваринництву і являють небезпеку для людей та навколишнього середовища (бруцельоз, лейкоз,

піроплазмоз та ін.), а молодняку - до захворювання органів дихання та травлення.

6. Використання бугаїв таврійського типу південної м'ясної породи забезпечує:

- безпеку обслуговуючого персоналу та інших працівників господарства від зараження небезпечними зоонозами;

- безпеку територій розведення худоби від зараження збудниками небезпечних зоонозів (території ферм, тваринницькі приміщення, пасовища, скотопрогони, місця водопою тощо);

- отримання безпечної продукції (яловичина, шкіри, субпродукти);

- економію коштів і матеріальних засобів на проведення лікувальних заходів, а також попередження збитків від падежу молодняку та бракування з причин захворювання.

На основі проведених досліджень розроблена методика створення стад гібридної худоби з використанням плідників таврійського типу південної м'ясної породи і корів червоної степової та української червоної молочної порід.

Основні положення методики полягають у наступному:

- розробка цільового стандарту для тварин гібридних стад, а також вікових цільових стандартів для ремонтного молодняку та систем і схем його вирощування;

- теоретичне обґрунтування і вибір вихідних порід для схрещування з матками аборигенних порід;

- аналіз результатів схрещування, виявлення ефективних поєднань для подальшого розведення і гібридизації;

- відбір у кожному поколінні особин бажаного типу з визначенням «частки» спадковості вихідних порід та селекційно-генетичних параметрів продуктивності, стійкості до захворювань та екологічних умов зони розведення;

- жорсткий відбір і підбір, спрямований на отримання в кожному поколінні генотипів бажаного типу;

- використання в гібридизації лише бугаїв, оцінених за власною продуктивністю з індексом $A \geq 110,1$ та якістю потомства з індексом $B \geq 100,1$;

- ідентифікація тварин та об'єктивна незалежна експертиза фенотипу та генотипу племінних тварин;

- створення оптимальних паратипових факторів для реалізації генетичного потенціалу створених гібридних генотипів;

- консолідація масиву гібридної худоби за основними господарсько-біологічними ознаками та селекційно-генетичними параметрами.

Використання цієї методики забезпечило отримання високопродуктивної гібридної худоби зебудного типу чисельністю на 1.11.2010 р. 515 гол., в т.ч. 172 корови: ТОВ «ФОТА» Амвросіївського р-ну Донецької обл., ВАТ «Сезенківське»

Баришівського р-ну Київської обл., ВАТ А/ф «Зеленогірська» Білогірського р-ну АР Крим. В 2009 р. почалася робота щодо створення стада гібридної худоби з використанням плідників таврійського типу південної м'ясної породи в ПП «Плугатар» Біловодського р-ну Луганської обл.

Висока племінна цінність гібридних тварин та високі показники їх продуктивності в ТОВ «ФОТА» Амвросіївського р-ну Донецької області довели ефективність наукової та селекційно-племінної роботи при створенні гібридного стада за розробленою та реалізованою методикою.

У результаті проведеної роботи в господарстві створено і затверджено в 2009 р. суб'єкт племінної справи у тваринництві – племрепродуктор з розведення тварин південної м'ясної породи великої рогатої худоби.

Список використаної літератури

1. Зубець В.П. Південна м'ясна порода великої рогатої худоби – визначне селекційне досягнення в теорії та практиці аграрної науки/М.В. Зубець, В.П. Буркат, Ю.Ф. Мельник та ін. //Вісник аграрної науки.-2009.-№3.-С.45-51.
2. Вороненко В.І. Методологічні основи створення високопродуктивного типу м'ясної худоби на основі міжвидової гібридизації/В.І. Вороненко, Л.О. Омельченко, В.Г. Назаренко та ін.//Науковий вісник «Асканія-Нова».-Нова Каховка: ЧП «ПІЕЛ», 2008.-В.1.-С.4-12.
3. Заднепрянский И.П. Гибридизация калмыцкого скота с яками/И.П. Заднепрянский, Г.И. Кульчумова//Вестник сельскохозяйственной науки.-1985.-№4.-С.108-115.
4. Стекленив Е.П. Отдаленная гибридизация – один из методов создания новых форм продуктивных животных/Е.П. Стекленив, Т.М. Елистратова, Н.И. Ясинецкая// Науч.-техн.бюлл.-Херсон, 1986.-Вып.1.-С.21-24.
5. Вердиев З.К. Зебуводство./К. Вердиев.-М.: Агропромиздат, 1986.-239 с.
6. Козырь В.С. Мясные породы скота в Украине/В.С. Козырь, Н.И. Соловьев.-Днепропетровск,1997.-324 с.
7. Гузев І.В. Рівень виробництва і споживання м'яса в країнах світу./І.В. Гузев, І.П. Петренко//Вісник аграрної науки.-2007.-№3.-С.34-39.
8. Мацкевич В.В. Мясное скотоводство и разведение скота породы санта-гертруда/В.В. Мацкевич - М.: Колос, 1968.-238 с.
9. Спек С.С. Поліська м'ясна порода великої рогатої худоби/ С.С. Спек. – Київ, 1999.-271 с.
10. Латыпова Э. Мясное скотоводство возведено в разряд государственных приоритетов. www.wcentre-club/arc/read/498.2009.
11. Плохинский Н.А. Биометрия/ Н.А. Плохинский.- Новосибирск, 1961.-364 с.
12. Иванов М.Ф. Создание новых пород овец: полное собр.соч./М.Ф. Иванов. - М: Колос, 1963.-Т.2. - С. 739-744.
13. Шкурін Г.Т. Забійні якості великої рогатої худоби: методики досліджень/Г.Т. Шкурін, О.І. Тимченко, Ю.В. Вдовиченко.-Київ: Аграрна наука, 2002.- 49 с.